

lia,⁴ preko Andrea Palladija⁵ do Vincenza Scamozzija⁶ ter furlanskih in beneških vil. Nekateri primerjave so bolj, druge manj prepričljive, vsekakor pa je njen pristop do stavbne analize zanimiv tudi za druge, ki se ukvarjajo z zgodovino arhitekture. Takšen pristop na osnovi analogij pripomore k boljšemu razumevanju in dojetanju arhitekture.

V veliko pomoč poznejšim raziskovalcem je lahko tudi bogat seznam uporabljene literature.

Delo je bogato ilustrirano s fotografijami posameznih objektov, upodobitev, zemljevidov in drugega dragocenega gradiva. Moteča je izbira barve, v kateri so natisnjene opombe, saj so zaradi slabe vidljivosti zelo težko berljive. Dobra pa je izbira formata, ki omogoča, da knjigo vzamemo v roke v zavetju doma in jo natančno preučimo ali pa jo odnesemo s seboj na izlet in na kraju samem preberemo posamezne opise, izmed katerih še posebej izstopa opis vile Belvedere na Zemonu, kjer se ni posvetila zgolj stavbni analizi, temveč tudi ikonološki analizi poslikav v notranjščini. Kljub uspešni interpretaciji grbov in identifikacij motivov, pa ostaja odprto vprašanje, čemu takšne čudovite freske, če je bila stavba zgrajena predvsem kot grofovska klet, kot utemeljuje v svojem sestavku Seražinova.

Čeprav se morda z marsikatero tezo ali ugotovitvijo, morda tudi z izpeljavo težko strinjamo, to ni zadosten razlog, da bi knjigi, ki je nastala z nadgradnjo avtoričine diplomske naloge na Oddelku za umetnostno zgodovino na Filozofski fakulteti v Ljubljani, zanikali številne kvalitete: od odprtja novega področja umetnostnozgodovinskih raziskav, definiranja strokovnih pojmov za različne arhitekturne tipe, tipološke razvrstitve vile, utemeljitve povezav med vrhunsko beneško in goriško-vipavsko dediščino vil, obsežne bibliografije, sorazmerno inventivnega pristopa do obravnavane tematike in še bi lahko naštevali. Vsekakor je Seražinova s tem delom postavila izhodišče za nadaljnje raziskave, pripomogla k jasnejši definiciji strokovne terminologije ter povezala ustvarjalnost na Goriškem in Vipavskem z beneško arhitekturno tradicijo ter jo utemeljila na konkretnih primerih.

Darija Maverič

⁴ Sebastijan Serlio, *I sette libri dell'architettura*, Venezia 1584.

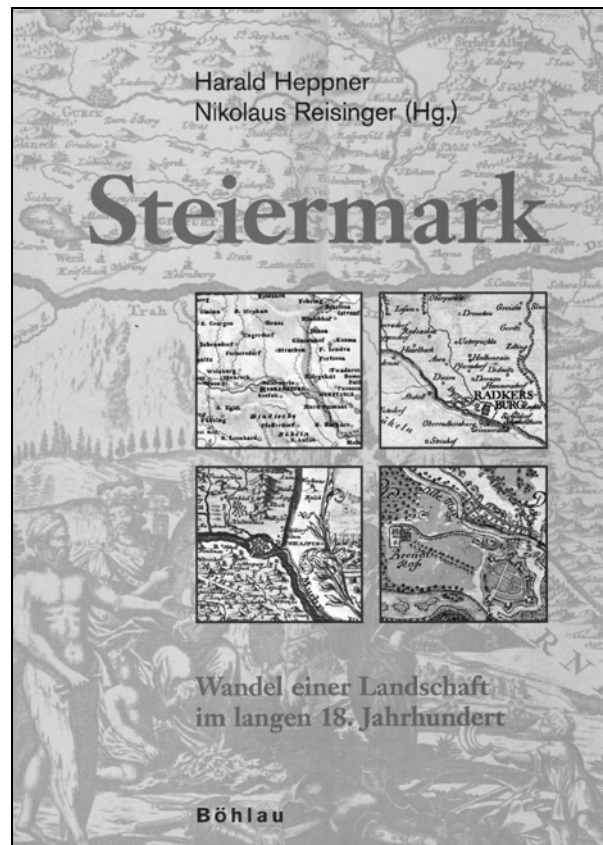
⁵ Andrea Palladio, *I quattro libri dell'architettura*, Venezia 1570.

⁶ Vincenzo Scamozzi, *Idea dell'architettura universale*, Venezia 1615.

Harald Heppner in Nikolaus Reisinger (ur.): Steiermark. Wandel einer Landschaft im langen 18. Jahrhundert. Wien, Köln, Weimar : Böhlau Verlag, 2006, 459 str.

Obsežna monografska publikacija o Štajerski v 18. stoletju z naslovom *Steiermark. Wandel einer Landschaft im langen 18. Jahrhundert* je leta 2006 izšla s finančno podporo štajerske deželne vlade ter avstrijskega ministrstva za izobraževanje, znanost in kulturo pri znani založbi Böhlau, in sicer kot 12. knjiga v zbirki, ki jo izdaja Avstrijsko društvo za raziskovanje 18. stoletja (Österreichische Gesellschaft zur Erforschung des 18. Jahrhunderts). V publikaciji, ki sta jo uredila Harald Heppner in Nikolaus Reisinger, je zbranih dvajset obširnih člankov, ki so jih prispevali raziskovalci iz Gradca, Dunaja, Ljubljane in Maribora. Prispevki so razdeljeni v štiri temeljna poglavja, ki obravnavajo vsako svoj segment zgodovine Štajerske v dolgem 18. stoletju. Uvodoma spoznamo pojem pokrajine in njenega spreminjanja skozi čas (str. 13–41), sledijo razprave o pokrajini kot življenjskem in manevrskem prostoru (str. 45–136), o pokrajini kot organizacijski strukturi (str. 139–302) ter o pokrajini kot kulturnem in medijskem prostoru (str. 305–458). Urednika v predgovoru podrobno predstavita tematiko,

ki sicer ni nova, je pa zagotovo prvič obravnavana iz zgoraj omenjenega zornega kota.

Pojem spreminjanja pokrajine pričujoči zbornik obravnava na podlagi dveh parametrov: prvi je prostorski – Štajerska kot primer dežele, ležeče na jugovzhodnem robu Alp, drugi pa časovni – 18. stoletje, pri čemer se moramo zavedati, da ga ne omejujeta letnici 1700 in 1799, temveč je za pravilno razumevanje celotnega zgodovinskega konteksta potrebno upoštevati tudi razvoj v drugi polovici 17. in v prvi polovici 19. stoletja. V tem smislu prispevki v knjigi obsegajo časovni okvir od turških vojn konec 17. stoletja do obdobja bidermajerja ter na primeru Štajerske obravnavajo epohalne in trajne spremembe, ki so zaznamovale zgodovinski razvoj. Pri tem osrednja tema zbornika niso politični dogodki, temveč predvsem splošna sprememba profila štajerske pokrajine, ki se kaže v 18. stoletju.

Uvodoma Harald Heppner (str. 13–26) predstavi oba osrednja pojma, ki zaznamujeta vsebino zbornika: spreminjanje in pokrajina. Pri tem posebej poudari, da lahko historične procese dojamemo le, če razumemo fenomene, ki so posledica sprememb na različnih področjih. Slednje je potrebno obravnavati v določenem sosledju ter jim določiti vlogo in pomen ne le v času, ko je do njih prišlo, temveč jih moramo umestiti v širši okvir in raziskati njihovo odmevnost in vlogo v poznejših obdobjih. Ravno tako je skrajno pomembno diferencirano preučiti spremembe v času in prostoru, ugotoviti, kateri faktorji so jim naklonjeni in kateri jih zavračajo, ter upoštevati tudi, da so vedno obstajale alternativne poti. Le tako široko zastavljena raziskava lahko ponudi nova dognanja, razširi horizont in predstavi raznolikost in protislovja historičnega razvoja. Pojem pokrajina je po Heppnerjevem mnenju za pričujočo raziskave primernejši kot dežela ali regija, saj pri slednjih dveh poimenovanjih tvegamo zoženje perspektive znanstvenega zanimanja: pri prvem pojmu na politično-teritorialno enoto, pri drugem pa na "umetno" ustvarjeno območje, ki ga povezujejo različni, npr. trgovinski interesi. Prispevki v zborniku tako Štajersko raziščejo na več ravneh: lokalni, regionalni, kontinentalni in globalni ter tako ponujajo široko paleto novih znanj in inovativnih pogledov na obravnavano tematiko. Na podobna splošna vprašanja v svojem prispevku v prvem poglavju knjige išče odgovore tudi Gabriele Haug-Moritz (str. 27–41).

V drugem sklopu prispevkov, ki pokrajino obravnavajo kot bivanjski in življenjski prostor, se zvrstijo štirje prispevki. Peter Teibenbacher obravnava razvoj na Štajerskem iz demografskega vidika (str. 45–68). Avtor ugotavlja, da so za Štajersko predvsem v delih Manfreda Straka zbrani številni podatki, povezani z razvojem prebivalstva v 18. stoletju, da pa nimamo raziskav, ki bi poskušale razložiti

demografsko obnašanje prebivalstva, zato v prispevku išče vzroke in faktorje, ki so vplivali na demografski razvoj pokrajine. Boris Golec nadalje razišče etnično strukturo prebivalstva (str. 69–89). Ugotavlja, da gre upoštevajoč zgodovinski razvoj za klasično etnično mešano cono, da pa v času reformacije s slovenskim prevodom *Biblije* ne pridejo do izraza le jezikovne in zgodovinske razlike med "Nemci" in "Slovinci", temveč to obdobje zaznamuje tudi socialno nesorazmerje. Golec zasleduje nadaljnji razvoj, izpostavi značilnosti razsvetljenstva, nazorno predstavi lokalne razlike ter v kratkem ekskurzu izpostavi problem jezikovne meje na Štajerskem. Nikolaus Reisinger v svojem kulturnozgodovinskem prispevku obravnava vpliv sprememb na področju prometa na pokrajino in se sprašuje, ali gre za grob poseg v pokrajino ali za simbiozo (str. 91–106), medtem ko Leopold Toifl spregovori o vojnih dogodkih na Štajerskem in o tem, kako so zaznamovali pokrajino. Pomudi se pri organizaciji obrambe in vojaštva na Štajerskem, predstavi vojaške spopade v 18. stoletju in bralca popelje na popotovanje po sledih spopadov ter s fotografijami dokumentira nekdanja prizorišča le-teh (str. 107–136).

V tretjem poglavju knjige se sedem avtorjev posveča vprašanju pokrajine in njene organizacije ter obravnava različne segmente družbenega življenja. Pravno podobo Štajerske in pravo v sklopu vsakdanjega življenja ljudi v 18. stoletju predstavi Gernot Kocher (str. 139–155), Anita Pretenthaler-Ziegerhofer razpravlja o politični podobi in v tem kontekstu razišče pritožbe in prošnje štajerskih stanov. Predvsem pritožbe, povezane z nestrinjanjem in nejevoljo ob reformah Jožefa II., ki je uvedel enotni davek za vse, so edinstvene v avstrijskih deželah (str. 157–176). Borut Holcman nadalje obravnava spremembe na področju zemljiškega gospostva in zasleduje novosti ter njihove posledice potem, ko se je težišče pristojnosti z zemljiškega gospostva preneslo na državo (str. 177–189). V prispevku, ki obravnava cerkveno politiko in njen vpliv na "religiozno pokrajino", Rudolf K. Höfer nadrobno opiše "barokizacijo" katolicizma in cerkvenega življenja ter posledice terezijanskih in jožefinskih reform (str. 191–219). Burkhard Pöttler ter Friedrich Bouvier predstavita načine gradnje na vasi in podeželsko arhitekturo (str. 221–248) ter spremembe in novosti na področju urbane arhitekture v 18. stoletju (str. 249–277). Oba prispevka sta tudi bogato slikovno opremljena. Renate Zeidler kot zadnja v tem sklopu prispevkov spregovori o umetniški podobi štajerske pokrajine in jo postavlja v mednarodni okvir (str. 279–302).

V zadnjem poglavju avtorji prispevkov obravnavajo pokrajino kot kulturni in medijski prostor. Uvodoma Josef Riegler razišče počasne spremembe na področju poljedelstva ter ugotavlja, da so si ljudje sprva bolj prizadevali zvišati proizvodnjo kot pro-

dukcijo ter da je šele sčasoma prišlo do spremembe v mišljenju in razmišljanju ter s tem do prodaje presežkov (str. 305–321). Michaela Mariella Schuller se v svojem prispevku ukvarja s poklicnim gledališčem na Štajerskem ter predstavi razvoj od prvotnih močnih vplivov italijanske opere do vzpostavitve nemškega gledališča, pri čemer se osredotoči na graško gledališko življenje. O glasbenem utripu Gradca v nadaljevanju pišeta Christine Pollerus in Harald Haslmayr (str. 345–374), Alois Kernbauer pa razpravlja o izobraževanju in znanosti ter spremembah na teh področjih družbenega življenja (str. 375–390). Christiane Rabensteiner zatem oriše in tudi s slikovnim gradivom ilustrira temeljne poteze upodablajoče umetnosti na Štajerskem od renesanse do bidermajerja (str. 391–410), medtem ko Andreas Golob razišče vlogo in vpliv tiskanih medijev na razvoj pokrajine ter recepcijo in odmevnost obstoječega časopisja, ki je na Štajerskem v 18. stoletju močno presešlo skromno število tovrstnih publikacij, ki so izhajale npr. na Kranjskem (str. 411–431). Zadnji prispevek v zborniku izpod peresa Reinharda Reimanna se ukvarja s kartografsko predstavitvijo Štajerske v 18. stoletju, obravnava tehnične novosti na tem področju ter zasebno in državno kartografijo in razlike med njima (str. 433–458).

Kot sta urednika zapisala že v predgovoru, pričujoči zbornik ne pokriva vseh možnih aspektov obravnavane tematike (to tudi ni bil namen niti dokončni cilj), vendar pa objavljene razprave nudijo dovolj reprezentativen vpogled v tematiko, da lahko prepoznamo značilnosti spreminjanja določene pokrajine. Pri tem se avtorji prispevkov ne omejujejo niti na časovne strukture, niti na socialne dimenzije, temveč razvoj predstavljajo na različnih ravneh, v katerih se zrcali raznolikost sprememb, ki so zaznamovale Štajersko v 18. stoletju. Slikovno gradivo, številne grafične ponazoritve in tabele pa poskrbijo, da je knjiga še zanimivejša in privlačna tudi za oči. Pred nami je tako vsestransko uporabno delo. Posamezne študije kar kličejo po nadaljnjih poglobljenih raziskavah, delo pa je tudi dobrodošla obogatitev na področju primerjalnih študij o regionalni zgodovini, tako v avstrijskem kakor tudi širšem evropskem in mednarodnem kontekstu. Pričujoča knjiga je namenjena vsem, ki se ukvarjajo z zgodovino, s kulturološkimi študijami, umetnostjo, geografijo, topografijo, teatrologijo in vsem, ki jih zanima historični razvoj in njegove smernice na jugovzhodnem robu Alp. Zbornik, ki ga toplo priporočam v branje, je poleg tega osvežujoča novost na knjižnih policah tudi zato, ker prvič predstavlja in v širši evropski kontekst postavlja štajersko zgodovino.

Tanja Žigon

Izvestja Pomorskega muzeja Piran, Strenna del museo del mare di Pirano, Piran: Pomorski muzej "Sergej Mašera", 2009.

Slovenska muzejska srenja je bogatejša še za eno strokovno periodično publikacijo. To so Izvestja Pomorskega muzeja Piran – Strenna del Museo del mare di Pirano, katerih prvi letnik je izšel na 174 straneh z letnico 2009 v nakladi 500 izvodov, njegovo izdajo pa sta podprla Občina Piran in Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Vsebinsko je razdeljen na dva sklopa: Razprave (str. 13–197) ter Zapisi in poročila (str. 198–269). Že bežen pregled zbornika pokaže veliko zavzetost kustosov za njegov izid. Tako je kustos Igor Presl zbornik uredil, poskrbel za prelom in oblikovanje, pripravil predgovor in hkrati prispeval še strokovne prispevke. Tudi njegovi kolegi so sodelovali v zborniku s po več prispevki.

Prvi del zbornika odpirata in zaključujeta razpravi Nadje Terčon. Prva (Kozala – govorica obrobij preteklosti, Reško gradivo v Pomorskem muzeju "Sergej Mašera" Piran, str. 15–45) seznanja bralce z gradivom, predvsem materialnim, ki ga je zbral in ga hrani Pomorski muzej in iz katerega lahko črpamo podatke o vlogi Slovencev v pomorski zgodovini Reke in njene okolice. Nekateri Slovenci so se tu

